

En vädjan om ett frivilligt insamlingsstopp för oxhorndyvel (*Onthophagus illyricus*) på Gotland

Oxhorndyveln (*Onthophagus illyricus*) är en av våra mest spektakulära dyngbaggar, och har i hela norra Europa bara hittats på Gotland. Oxhorndyveln är 8-11 mm lång och svart med ett grönt skimmer. Våra övriga *Onthophagus* har antingen brunspräckliga täckvingar (*O. nuchicornis*, *O. fracticornis*, *O. similis*) eller är svarta men då mycket mindre, 4-6 mm (*O. joannae*, *O. ovatus*). De största hanarna av oxhorndyveln har två långa horn på huvudet, som kröker sig bakåt över kroppen som hornen på en oxe. Ingen annan svensk skalbagge har detta utseende, som mest liknar en skulptur av Picasso. Hanen och honan hjälps åt att gräva en gång med flera kammare i jorden under en komocka. Gången fylls med dynga, och i varje kammare läggs ett ägg. Föräldrarna stannar kvar i gången och vaktar larverna.

Åtgärdsprogram

Dyngbaggar och andra insekter som lever i dynga är viktiga i nedbrytarkedjan i betesmarker. De är också en grupp som drabbats hårt av jordbrukets effektivisering, och en stor andel av arterna står på rödlistan. Bland de många s.k. åtgärdsprogram som initierats av Naturvårdsverket i samarbete med ArtDatabanken och landets länsstyrelser, finns ett just för de dynglevande skalbaggarerna. På Gotland finns flera av våra mest hotade arter, och Länsstyrelsen i Visby leder därför arbetet med detta åtgärdsprogram, med undertecknad som författare.

Oxhorndyveln fanns förr på flera ställen längs Gotlands västkust, men den är inte återfunnen efter 1956 och har därför rödlistats i kategorin Försvunnen (RE). Av detta skäl var den inte heller med i det ovannämnda åtgärdsprogrammet – det är lite sent att sätta in åtgärder när arten redan har försvunnit.

Den 15/8 2006 tillbringade en grupp lärare på Sudret en fortbildningsdag i naturen under ledning av biologen Marie Jacobsson, Alskog. En av aktiviteterna var att leta efter dyngbaggar i komockor, och under insamlingarna gjordes ett sensationellt och överraskande fynd. Flera individer av oxhorndyveln påträffades, och vi fick

alltså en bekräftelse på att arten ännu lever kvar på Gotland. Senare kunde arten konstateras från ytterligare två lokaler på Storsudret. Med detta som underlag vågade vi föreslå att oxhorndyveln borde lyftas in i åtgärdsprogrammet, vilket också skedde.

Oxhorndyveln är en värmekrävande art, och troligen har den haft en hög larvöverlevnad de senaste årens varma och torra somrar. Nu återstår att se hur oxhorndyveln klarar sig i längden, och hur många lokaler som hyser stabila populationer. Som ett led i åtgärdsprogrammet kommer betesmarker restaureras på lämpliga ställen längs Gotlands västsida, och förhoppningsvis har oxhorndyveln möjlighet att överleva.

Vad händer nu?

Under 2007 kommer artens förekomst på södra Gotland inventeras. Eftersom vi inte vet hur spridd arten är eller om populationerna är livskraftiga, är det vår förhoppning att alla svenska skalbaggsamlare kan enas om ett insamlingsstopp de närmaste åren, åtminstone tills resultaten av sommarens inventeringar har utvärderats. Förhoppningsvis kan vi slippa en framtida fridlysning, vilket alltid känns som en tråkig åtgärd.

Håkan Ljungberg, ArtDatabanken